

I D E A §
GRAMMATICÆ
LATINÆ

Facili Methodo descripta.

P E R
EDONEM NEUHUSIUM.

Rk 357

J V A R D I Æ,
Ex Officina CLAUDI
Iustrii Ordinum Frisia
ANNO CLQ. I

EDO NEVHVSIVS
GRAMMATICÆ
DISCIPVLIS S.

Quicquid præcipies, esto bre-
vis: ut citò dicta
Percipiant animi dociles, te-
neantque Sideles.

Ecundum
hoc Horatii
Præceptum,
GRAMMA-
TICAM VO-
ntuli, paucis
in or-
dinem

dinem adduxi, & quibus-
 dam quasi lineamentis BENE
 LOQVENDI IDEAM de-
 scripsi: quam Cl. Vir, G.
 PASOR, Medullam Gram-
 maticæ Melanthonianæ ap-
 pellat. Dabit bonus Deus,
 & benigna PROCERVUM
 Gratia, ut brevi Grammati-
 cam uberiores habeatis: in
 quâ dirigendâ ordinandaque
 Cl. Viri, V. REVIVS, Med.
 D^r & P. MOLIVS, I. V.
 D^r hic Scholæ S^ci. Fran-
 cæ; ille Fran-
 cæ; suam
 mecum

mecum operam Frisiæ Iuven-
 tuti locarunt. Interea hoc
 BENE LOQVENDI COM-
 PENDIVM, quod vobis
 quam potui aptissimè con-
 cinnavi, usurpate, & Gram-
 maticam, in hac ætatis vestræ
 teneritudine, probè diligen-
 terq; discite, exercete: quæ,
 ut Atrienfis veterum Famu-
 la, peregre venientes hospi-
 tes excipit, aditumque illis
 ad penetralia Doctrinæ sacra-
 ria reclu-

A 3 Va'ete.

DECRETUM.

ILLUSTRES FRISIAE ORDINES *singulari* DECRETO *sanxerunt, ne quis* TRIGAM ARTIVM EDONIS NEUHUSII, *intra decennium, præter ipsius Hæredumvè voluntatem, in Frisiâ typis excudat, excusamvè in hanc Provinciam importet, aut venalem habeat. Qui secus faxit, poenâ* ILLUSTRIVM ORDINUM DECRETO *constitutâ mulctabitur.* Leovardix, xvii. Octob. M. D. C. xxxv.

Jussu Ordinum Delegat.

L. B. E. Y. M. A.

Gram.

Grammaticæ Compendiosæ

LIBER PRIMVS,

DE ETYMOLOGIA.

C A P V T I.

De Literis & Syllabis.

GRAMMATICA est Ars benè loquendi.

Partes ejus duæ sunt, *Etymologia, & Syntaxis.*

Etymologia est prior pars Grammaticæ, quæ dictionum naturam discriminat.

Estque tum de Dictionum *Elementis*, sive principiis; tum de *Dictionibus* ipsis.

Elementa dictionum sunt *Litera*, & *Syllaba*: quarum est *Orthographia*, & *Prosodia*.

Litera est aut *Vocalis*, aut *Consona*.

Vocales sunt: A. E. I. O. U. Y.

Consonæ 17. B. C. D. F. G. H. K. L. M. N. P. Q. R. S. T. X. Z. quarum assumunt naturam j. & v. quando alijs vocalibus præponuntur, ut *Iuno*,

A 4

Vis:

Vis : & ad differentiam vocantur *Iota*, *Vau*.

Syllaba est comprehensio literarum, quæ uno eodemque spiritu ac tono effertur. Cujus consideratur tum *Constitutio*, tum *Prosodia*.

Constitutio est aut *Regularis*, aut *Irregularis*.

Regulariter Syllaba constat aut ex una Vocali : ut, *A*, *E*, *I*, *O*. Ea

Vel ex pluribus, & dicitur diphthongus, *e*, *æ*, *au*, *eu*, *ei* : ut, *Cæsar*, *Cælum*, *Aurum*, *Eurus*, *Omnis*.

Vel ex vocalibus & consonantibus : ut, *Ars*, *Mens*, *Stirps*, *Mos*, *Mus*.

Irregularis Syllabæ constitutio fit per *Figurationem* : quam *Metaplasium* vocant : qui est Syllabæ aut *defectio*, aut *adjectio*, aut *commutatio*, ut :

Aphæresis resecat dictionis initium : *nascer*, pro *gnascer* :

Syncope de medio tollit : *repositum*, pro *repositum*.

Apocope finem mutilat : *peculî*, pro *peculii*.

Crasis syllabas duas in unam contrahit : *Thesei*, *Iauréo*.

Prosthesis apponit principio : *retulî*, pro *tulî*.

Epenthesis apponit medio : *alutuum*, *relligio*.

Paragoge adjicit fini : *dicier*, *hujusce*.

Digressis dividit syllabam unam in duas : *aulai*, *pistai*.

Antithesis literam ponit pro litera : *Olli*, *faciunda*.

Metathesis literas transponit : *pistris*, *Evandre*.

Systole

Systole longam syllabam corripit : *steterunt*, pro *steterunt*.

Diastole brevem protrahit : ita *Melos* Persius producit.

CAPUT II.

De Prosodia.

PROSODIA Syllabarum est in earum *Accentu*, & *Quantitate*.

Accentus, pronunciandi ratio, est *Acutus*, *Gravis*, & *Circumflexus* : quorum præcipue, quoad pronunciationem, ratio haberi debet in vocibus *Emphaticis*, in *Figuris Rhetoricæ Repetitionis*, in *Interrogationibus*.

Discriminis causa *Accentu* notantur *Ablativi primæ Declinationis*, *Musâ*, *Gloriâ*. *Adverbia* quædam, *aliquò*, *continuo*, *doctè*, *urâ*, *palam*. Ad notandam ex quantitate significationem *penultima* & *antepenultima* : *occido*, *occido*.

Quantitas est Syllabarum mensura, qua illæ aut *longæ* sunt, aut *breves*, aut *apepites*. Atq; hæc propriè *Prosodia* dicitur.

Quantitas cognoscitur aut *Præceptis*, aut *Authoritate*.

Præcepta sunt tum de omnibus Syllabis, tum de *Certis*.

A

Præ-

Præcepta de omnibus Syllabis.

- I. Positio omnis longa est: *Arma.*
- II. Diphthongus omnis longa est: *Æolus.*
Eurus. Nisi cum sequitur vocalis: *præsse, præ-*
ire, præstus.
- III. Contractio Syllabam producit: *cogo, tibicen.*
- IV. Vocalis ante vocalem brevis est.

EXCIPIUNTUR.

- I. Genitivi & Dativi quintæ Declinationis, *Dici.*
2. Genitivi pronominum in *rus*, penultimam habent ancipitem: Præter *Alterius Alium.*
3. Tempora à *Fio*, in quibus non est *r*.
- V. Derivatum sequitur naturam originis. *lego, legerem, legam: natum, natura.*

EXCIPIUNTUR.

Dicax, lūcerna, dux dūcis, rex rēgis, lex legis, vox vōcis, lāterna; à dico, lūceo, dūco, rēgo, lēgo, vōco, lāteo.

- VI. Muta cum liquida *r*. vel. *l*. post vocalem natura brevem, syllabam facit ancipitem. *Patris, arbitror, celebris.*

Præcepta de certis syllabis, ut de P R I M A.

- I. Ex Compositione quantitas cognoscitur per accentum. *Lēgo, perlēgo: lēgi, perlēgi. Probum, improbum.*

EXCI-

EXCIPIUNTUR.

- Composita à *dico, juro, notam, sapio nubo.*
- II. Præterita & Supina dissyllaba primam producant.

EXCIPIUNTUR.

Tibi, dedi, steti, tuli, scidi, fidi, datum, satum, ratum, itum, quitum, litum, situm, rutum, citum.

De Mediâ Syllabâ.

- I. Ex diminutione in polysyllabis quantitas cognoscitur per accentum, *Legeramus, legeram: hominibus, homini.*

De ultimis Syllabis.

- I. Syllabæ in Consonantes desinentes, extra positionem, pleræque sunt breves.

EXCIPIUNTUR.

- I. In *as*, *Bonitas, Aeneas, mensas, amas, foras*: quæ longæ sunt, præter Nominativos, & Accusativos Græcorum.
2. In *es*, *Locuples, Anchises, panes, dicees, oellies*, quæ longæ sunt, præter Nominativos plurales Græcos; Nominativos tertie Declinationis, ubi penultima Genitivi crescentis corripitur. *Miles, Seges*, præpositio *penes*: Neutra Græca, *cacoethes*.
3. In *is*, Dativi & Ablativi plurales, *Mūs-*
sis.

sis, dominis, scammis, nobis. Secunda persona singularis quartæ Conjugationis, *Audis, Malis, nolis, possis, vis, velis.* Ita quamvis, quivis.

4. In u s, Quartæ declinationis genitivus singularis, & Nominativus, Accusativus Vocativus plurales. *Fructus.* Perminia per u. longum crescentia. *Palus, inou.*

5. In o s, *Custos, honos, dominos.*

11. In a. producuntur Ablativi primæ declinationis, Imperativi secunda persona primæ conjugationis, Adverbia. *Mensa, Ama, contra.*

Corripiuntur Nominativi, Accusativi, Vocativi in a. *Musa, Scamma.* Ita quia, eja, postea, triginta.

111. In e. corripiuntur Nominativi, Ablativi, Imperativi & infinitivi tertiæ conjugationis, Adverbia quædam. *Cubile, patre, curre, currere, bene, male, impune.*

Producuntur Ablativi quintæ declinationis *Die.* Imperativi secundæ conjugationis *doce.* Adverbia formata ab Ablativo secundæ declinationis, *doctè.* Græca in e. ab éta. *Epitome.*

1 v. In i. producuntur Casus Nominum, & Tempora Conjugationum. *Viri, patri, legi, doceri.*

Corripiuntur Græcorum Dativi & Vocativi. *Palladi, Pari.* Et *Nisi, quasi.* *Mihi, tibi, sibi, ubi, ibi,* communem habent ultimam.

v. In o producuntur Dativi & Ablativi, *Domino,*

mino, docto. Adverbia ab ablativis formata. *Tantò, quantò, certò.* Græca ex ω.

Cætera ultimam communem habent.

v i. In u, producuntur. *Cornu, fructu.*

v i i. Monosyllaba pleraq; producuntur. Præter dictiones Encliticas & Syllabicas. *que, ve, ne, ce, te, pte.* Et exeuntia in a. d. l. t. *Ab, ad, Mel, sit.*

Restat Poëtarum Autoritas: unde petenda est syllabarum quantitas, cujus in præceptis ratio reddi non potest.

CAPUT III.

De Vocum Specie & Figurâ.

Succedunt Dictiones ipse: quarum sunt cum *Communia accidentia*, tum *Differentiæ & Species.*

Communia accidentia sunt *Species, & Figura.*

Ex Specie dictio est *primitiva*, suæ nempe originis; aut *derivativa*, quæ originem aliunde trahit.

Derivativæ species sunt; *Patronymica, Priamides: Gentilia, Romanus, Arabs: Possessiva, Regius, Evandrius: Diminutiva, libellus: Denominativa, Iustitia, à Iustus: Verbalis, letitio à lego: Adverbialis, Crastinus à eras: propinquus à prope: Numeralis, unus, primus, singuli, duplus, bimus, trimus.*

Ex Figura Dictio est simplex, *Doctus: vel Composita, Indoctus: Aptus, ineptus.*

CAPUT IV.

De vocum variatione ex numero.

EX Differentia & speciebus Dictio est *Variabilis*, & *Invariabilis*.

EVariabilis est, quæ certo Numero finitur.

Numerus est *Singularis*, vel *Pluralis*.

Singularis rem unam significat, ut *Cæsar*.

Pluralis res plures; ut, *Cæsares*.

Collectiva tamen Nomina sub singulari terminatione plura significant: ut, populus, plebs, gens.

Dictio numero finita est, *Nomen*, *Pronomen*, *Verbum*, *Participium*.

Nomen est dictio variabilis, quæ rem significat, non actionem.

Ejus propria Accidentia sunt, *Genus*, *Qualitas*, *Casus*, *Declinatio*.

CAPUT V.

De Genere Nominum ex Significatione.

GENUS est Nominis distinctio ex Sexu. Estq; *Masculinum*, Hic: *Fæmininum*, hæc: *Neutrum*, hoc: *Commune*, hic & hæc: *Omne*, hic, hæc & hoc.

Co-

Cognoscitur Genus tum ex Significatione, tum ex Terminatione.

De Significatione sunt hæc Regulae.

I. Virorum, officiorum virilium, Mensium, Ventorum, Fluviorum Nomina, sunt generis Masculini.

II. Mulierum, muliebrium Officiorum, Urbium, Arborum nomina, sunt generis Fæminini.

III. Fructuum, Metallorum, Leguminum nomina, pleraque generis Neutri sunt. Ita nomina technicæ accepta.

IV. Quæ viris ac mulieribus pariter conveniunt, generis communis sunt.

V. Numeralia nomina, à quatuor ad centum, sunt generis omnis.

VI. In Adjectivis trium terminationum prima est generis masculini: secunda fæminini: tertia neutrius. Duarum terminationum prior generis communis, posterior neutrius. Unius terminationis Adjectiva, sunt generis omnis.

CAPUT VI.

De Genere Nominum ex Terminatione.

TERMINATIONIS Regulæ ex singulis Declinationibus præcipuè petuntur.

I. In

I. In *as*, & *es*, primæ declinationis sunt generis Masculini: *Aneas*, *Anchises*, *Tiaras*.

II. In *a*, & *e*, primæ declinationis sunt feminina, *Musa*, *Epitome*.

EXCIPIUNTUR.

1. Græca à *ty* *Cometa*, *Planeta*, Masculina.

2. Verbalia: *Incola*, *homicida*, *verna*, Communia.

3. Hic *Mammona*, *Adria*: hoc *Pascha*, *Manna*.

III. In *er*, *ir*, *ur*, *us*, *eus*, Secundæ Declinationis, sunt generis Masculini. In *um*, generis Neutri.

EXCIPIUNTUR.

1. Fœminina. *Vannus*: *domus*, *alvus*, *ficus*, *humus*.

2. Græca: *Abyssus*, *antidotus*, *arctus*, *dialectus*, *diphthongus*, *eremus*, *pharus*, *ballanus*. Et compolita ab *idæ*: *Exodus*.

3. Fruticum & gemmarum quædam nomina: *Nardus*, *biblus*, *papyrus*, *crocus*, *hyssopus*.

4. Neutra, hoc *pelagus*, *virus*, *vulgus*: quod tamen est masculinum sæpe.

IV. Tertiæ declinationis in *as*, *es*, *is*, *io*, verbalia; *do* & *go* hyperdisyllaba, *s*, post consonam; *x*, sunt generis Fœminini.

EXCIPIUNTUR.

1. Ab *as*. Hic *Mas*, *Maris*; *As*, *assis*; *Vas* *vadis*.

Adamas,

GRAMMATICÆ.

Adamas, *Elephas*, *Gigas*.

Hoc *Vas*, *vasis*.

2. Ab *es*: *hebes*, *paries*, *aries*, &c.
Hic *pras*; hoc *es*, *aris*.

3. Ab *is*. Mascula sunt, *Panis*, *penis*, &c.

4. Ab *s*. Masculina sunt, *Fons*, *mons*, *pons*, *dens*, *oriens*, *occidens*, *torrens* substantiva; *chalybs*, *seps*, *hydrops*.

5. Ab *x*. Græca, hic *abax*, *mystax*, *thorax*, *Apex*, *caudex*, *codex*, *cimex*, *grex*, &c.

Calix, *fornix*, *spadix*, *phœnix*, *bombyx*.

V. In *o*, *er*, *or*, *os*, Tertiæ Declinationis, sunt Masculina.

EXCEPTIO.

1. Ab *o*. Hæc *Caro*, *grando*.
Hæc *Echo*, *Argo*.

Hoc *pondo*.

2. Ab *er*. Quæ *Ver* & *Ber* finiunt, neutra sunt: *Ver*, *uber*. Sic *iter*, *spinter*.

3. Ab *or*. Hæc *Arbor*.

Hoc *Cor*, *aquor*, *marmor*, *ador*.

4. Ab *os*. Hæc *cos*, *dos*, *glos*, *glocis*.
Hoc *os*, *Chæos*, *Melos*.

VI. In *a*, *e*, *i*, *u*, *ar*, *ur*, *us*, *u*, mutantia, *t*. Tertiæ Declinationis, neutra sunt.

EXCEPTIO.

1. Ab *us*. Hic *Mus*, *Lepus*, *Leporis*.
Hoc *jus*, *pui*, *rus*, *thus*.

2. Ab *ur*. Hic *Fursur*, *turtur*, *vultur*.

B

3. Ab

3. Ab N. Hic *Paan*, *Pan*, *Titan*, *lichen*, *artagen*, *lien*, *ren*, *splen*. A Cano Composita. Hic *fidicen*, *tubicen*, *tibicen*. Ita *Canon*, *Agon*. Hæc *icon*, *sindon*, *halcyon*.

4. Ab L. *Salline* plurali neutrum; integrum masculinum est. *Sol*, masc. Ita *mugil*, *pugil*.

5. Ab C. *Halec* sine plurali neutrum, integrum masculinum est.

VII. Quartæ Declinationis in u s masculinum; u, neutrum.

EXCEPTIO.

Fœminina sunt, *Acus*, *munus*, *tribus*, *porticus*, *idus*, *domus*, *colus*.

VIII. Quintæ Declinationis in E s sunt generis fœminini.

EXCEPTIO.

Dies singulari commune; plurali masculinum. Composita masculina sunt.

CAPVT VII.

De Qualitate Nominum.

EX Qualitate Generis Nomen est *Substantivum*, vel *Adiectivum*.

Substantivum est, cuius significatio per se, absque altero addito intelligitur, sub uno genere, aut ad summum duobus.

Estque

GRAMMATICÆ.

Estque *Proprium*, vel *Appellativum*: Illud uni convenit: ut *Julius*, *Roma*, *Rhenus*, *Bucephalus*: Hoc multis commune est: ut, *Homo*, *Flumen*, *Equus*, *Urbs*.

Adiectivum est, cuius significatio absque altero intelligi non potest: additurque illi *Man/*
Wiff / *Dinck*.

Adiectivo convenit *Terminatio* & *Comparatio*.

Terminatur Adiectivum aut sub uno fine, ut, *Felix*, *sapiens*: aut duobus: ut, *Dulcis*, *dulce*: aut tribus: ut, *Doctus*, *docta*, *doctum*.

Comparatio est variatio Adiectivi per gradus: cuius significatio augeri minuique potest.

Gradus comparationis tres sunt: *Positivus*, *Comparativus*, *Superlativus*.

Comparatio est *Regularis*, vel *Irregularis*.

Regularis Comparativum à positivi casu 1, format in *or*: Superlativum in *imus*; aut ab *er*, in *imus*. *Amicus*, *amicior*, *amicissimus*: *Fortis*, *ti*, *tior*, *tissimus*. *Niger*, *nigerrimus*.

Irregularis est, vel in diversâ Graduum Formatione, vel defectu: aliàs positivo; aliàs comparativo; aliàs Superlativo desiderato.

Adiectiva in *is*, & *us*, *purum*; in *bus*; in *imus*; in *plex*, in *ivus*; in *tinus*; etiam multa in *er*, desinentia, non comparantur.

CAPUT VIII.

De Casibus Nominum.

SEQUITUR Casus Nominum: isque vel *Rectus*, vel *Obliquus*. *Rectus*, *Nominativus*, & *Vocativus*.
Obliquus, *Genitivus*, *Dativus*, *Accusativus*, *Ablativus*.

Regulae de Casibus.

I. Neutorum tres similes sunt Casus in utroque Numero: *Nominativus*, *Accusativus*, *Vocativus*. plurales in *A*. desinunt.

II. *Nominativus* & *Vocativus* similes sunt in utroque numero, præter terminationem *AS* & *ES* *Declinationis primæ*: *US* & *EUS*, *secundæ*.

III. *Dativus* & *Ablativus* plurales semper conveniunt.

CAPUT IX.

De Declinatione Primâ.

CASUUM Variatio *Declinatio* dicitur. Estque *Regularis*, aut *Irregularis*.
Regularis species sunt quinque.
 Prima complectitur quatuor terminationes

GRAMMATICÆ.

tionem, *A*, *AS*, *ES*, *E*, *Genitivus* desinit in *Æ*, & *ES*. *Dativus* in *Æ*, *Accusativus* in *AM*, *AN*, *EN*.

OBSERVATIO.

1. *Diæresin* aliquando patitur *Genitivus*: ut, *Aulæi*, pro *Aulæ*.

2. *Genitivus* olim in *AS* desijt: unde remansit, *Familiâs*, *paterfamiliâs*, *auras*.

3. Per *Abus* faciunt *Dativum* & *Ablativum* *Filia*, *nata*, *dea*, *liberta*, *equa*, *mula*, *duæ*, *ambæ*.

4. *Adjectiva* fœminina, *una*, *ulla*, *Nulla*, *Sola*, *tota*, *aliâ*, *altera*, *utra*, *neutra*, *alterutra*, *Genitivos* per *i* *us* faciunt, & *Dativum* per *i*.

CAPUT X.

De Declinatione Secundâ.

SECUNDA *Declinatio* *Nominativum* terminat in *ER*, *IR*, *UR*, *UM*, *US*, *EUS*.
Genitivum in *I*. *Dativum* in *O*.

Ab *hus* fit *Accusativus* *EA*, *Orphea*:
Vocativus *EU*, Ab *us*, *E*. *Domine*.

OBSERVATIO.

1. Quædam in *ER*, *IR*, *UR*, *EUS*, superant *Nominativum* numero *Syllabarum*: ut,

Armiger, geri, signifer, asper, miser, tener, vir, satur, Orpheus.

2. Genitivus Nominum in *us* sæpè contrahitur: ut *Orpheï, orpheï*. Ita *Antonius, Antoni*.

3. Adjectiva neutra, quæ Genitivum per *ius* formant, Dativum in *i*. faciunt: ut, *unus, uni, alter, alteri*.

4. *Deus* Vocativum facit *Deus*. Tria communia Vocativum in *i*. faciunt: *Fili, geni, mi*. Ita propria in *ius*. *Virgilius, Virgili, Cai, Pompei*.

C A P V T X I.

De Declinatione Tertiâ.

TERTIA Declinatio est, quæ Genitivum format in *is*, Dativum in *i*.

Nominativi terminatio varia est: secundum quam variatur Genitivus: ut ab
A, *atis, Poëma, Poëmatis*.
E, *ilis, Cubile, Cubilis*.

O { *Onis, Sermo, legio, onis.*
 Inis, Cardo, Margo, inis.
 Oris, & us. Dido, Sappho, Clio.
 Sed caro, carnis.

Al.

G R A M M A T I C Æ.

AL. *alis, Vestigal, Annibal.*

EL. *elis, Daniel. vel ellis, Mel, Fel.*

IL. *ilis. Vigil, mugil.*

OL. *olis. Sol. Solis.*

VL. *ulis. Consul. lis.*

AN. *anis. Paan, anis.*

IN. *inis. Delphin, inis.*

YN. *ynis, Phorcyn, ynis.*

ON { *onis, Damon, onis.*
 ontis. Acheron, ontis.

EN. { *inis. Numen, inis.*
 enis. Splen, lien, siren.

Sed *Hymen, enis*, penult. brevi.

ER. *eris. Carcer, puber.*

TER. *tris. Pater tris, Mater.*

Sed *Iter itineris, Iupiter, Iovis.*

BER. *bris. Imber, September.*

IR. *iris. Gadir. iris.*

YR. *yris. Martyr, yris.*

OR. *oris. Honor, Marmor.*

VR. *uris, Vultur, Fur.*

AS. *atis, civitas, atas.*

Sed *As, asis, Mas, maris, vas vasis,*
 & vadis; Gigas, antis. Pallas, adis,
 diversa significatione & antis.

B 4

Es,

I D E A

Es { itis. *Pedes*, itis. *Cesspes*.
etis. *Paries*, aries, *hebes*.
edis. *Pes*, cum compos.
idis. *Præses*.
is. *Nubes*, *vates*.
eris. *Ceres*, *as*, *aris*.

Is { is. *panis*, *avis*, *crinis*, *funis*, *Cassis*.
dis. *Cuspis*, *cassis*, *lapis*.
itis. *Lis*, *dis*, *Quiris*.
eris. *Cinis*, *pulvis*, *vomis*.
Sanguis, *inis*, *glis*, *gliris*, *Si-*
mois, *simoentis*, *opus opuntis*.

Os { oris, *Mos*, *ros*, *flor*.
otis, *dos*, *cor*, *Nepos*.
Custos, *Custodis*, *Bos*, *bovis*.

Vs { oris. *Corpus*, *pecus*, *Tempus*, *Majus*.
utis, *Virtus*, *Iuventus*.
Eris, *Latus*, *munus*, *olus*.
udis. *palus*, *incus*, *pecus*.
uris. *mus*, *plus*, *tellus*.

Aus, *dis*, *Laus*, *Frans*, *frandis*.
Bs, *bis*. *Trabs*, *Arabs*, *chalybs*.
Ps, *pis*. *Princeps*, *principis*. *Anceps*, *upis*.
Sed *Anceps*. *Ancipitis*.
Ms. *mis*. *Hyems*, *hyemis*.
Ls. *ns*. *rs*. *tis*. *puls*, *frons*, *sors*.
dis. *Frons*, *glans*, *concoris*.
T. *tis*. *Caput*, *Capitis*.

X. Cis.

GRAMMATICÆ.

X. { Cis. *vox*, *sex*, *nex*, *necis*.
Gis. *Grex*, *Rex*, *strix*, *strigis*.
Sed *nix* *nivis*, *nox*, *noctis*.

Ax, *acis*, *Fornax*, *audax*, *Syphax*.

Ex { icis. *Index* *judicis*. *Ecis*, *Uervex*.
Igis. *Remex*. *Remigis*.
Egis. *Lalex*, *aquilex*, *extex*.
Sed *Senex*, *senis*. *Supellex* *supellectilis*.

Ix. *icis*. *Calix*. *Cornix*, *cervix*, *Felix*.
Ox. *ocis*. *velox*, *præcox*, *Cappadox*.
Vx. *ucis*. *Tradux*, *pollux*. Sed *conjux*, *jugis*.
Yx. *igis*. *Phryx*, *styx*, *Iapyx*.
Aux. *cis*. *Fanx*, *faucis*.
Lx. *nx*. *rx*. *cis*. *Calx*, *Lanx*, *Merx*.
gis. *Phalanx*. *Syrinx*.

Observatio de Casibus Tertiæ Declinationis.

- I. Quædam in *is*, Accusativum finiunt per *im*: Ablativum per *i*. *Amussis*, *aqualis*, *buris*, &c.
- II. Quædam finiunt Accusativum per *em* & *im*: Ablativum pene. & *i*. *Febris*, *puppis*, *restis*.
- III. Ablativos per *i*. tantum faciunt neutra in *e*, *al*, *ar*. *Mare*, *velligal*, *calcar*, *Præter sal*, *nectar*, *epar*.
- IV. Et Adjectiva in *is* & *er* *Fortis*, *acer*, *saluber*.
- V. Et Substantiva Masculina ex adjectivis facta. *Annalis*, *natalis*, *equalis*.

B 5

y 1. Et

VI. Et Mensium nomina in *is*, & *er*, *Aprilis*, *December*.

VII. Ablativos per *i*, & *e*, faciunt Adjectiva unius finis. *par*, *memor*, *vetus*, *felix*.

VIII. Et Comparativi in *or*, & *us*. *Dodior*, *doctius*: Sed *sospes*, *hospes*, *pubes*, *pau-*
per tantum per *e*.

IX. Et verbalia in *trix*, Adjectivè sumptà. *Viltrix*, *altrix*.

X. Et Substantiva quædam in *is*, *Vestis*, *amnis*, *ignis*, *unguis*, *civis*.

XI. Neutorum nominativi plurales in *ia* desinunt, quorum Ablativi in *i*, vel *i*, & *e* desinunt, *Mollia*, *audacia*, *vestigalia*, *viltricia*.

Sed *vetus vetera*. Sic & Comparativi, ut *Dodiora*, *Meliora*.

At *plus* habet *plura* & *pluria*.

XII. Genitivum in *ium* faciunt, quorum Ablativus desinit in *i*, vel *e*, & *is*, & quorum Nominativus duabus consonantibus finitur. *Ignium*, *amnum*, *utilium*, *felicium*, *artium*, *cohortium*. Sed præter comparativos. *Majorum*, Ita *inopum*, *memorum*, *supplicum*, *veterum*, *artificum*, *plus*, habet *plurimum*.

XIII. Et Monosyllaba, præter *legum*, *regum*, *ducum*, *frugum*, *vocum*, *bonum*.

XIV. Et ubi pares Syllabæ in Nominativo & Genitivo sunt: *Collis*, *mensis*, *auris*, *Apis* *apium* & *apum*, sic *sedes* *sedium* & *sedum*.

Præter

Præter *panum*, *juvenum*, &c.

XV. Et quæ in *is* longum desinunt. *Quiris*, *Samnis*.

XVI. Et pluralia tantum. *Vires*, *Manes*, *Sales*.

Præter *opum*, *procerum*, *lemurum*.

XVII. Nomina participia similisque formæ Genitivos faciunt in *ium*, & contractè *um*. *Amantium*, *tum*.

XVIII. Festorum nomina antiqua duplices faciunt Genitivos. *Saturnalia*, *lium*, & *liorum*. *Vinalia*, *parentalia*.

XIX. Græca in *ma*, Geminos Ablativos faciunt. *Epigrammatis*, *tibus*, *Poëma*, *tis* & *tibus*.

CAPVT XII.

De Declinatione Quartâ.

QUARTA Declinatio est, quæ format Genitivum in *us*, Dativum in *ui*.
Nominativus terminatur in *us* & *u*.

OBSERVATIO.

I. Veteres per *uis* divisas Syllabas Genitivos fecerunt. *Fluëuis*, *Senatuis*, *nuruïs*.

II. Apud Comicos leguntur Genitivi, *Fruëti*, *ornati*, *tumulti*, *senati*, *questi*.

III. Veteres

III. Veteres Dativum terminabant per u,
Metu, victu, visu.

IV. Dativum & Ablativum, in u b u s faciunt.
Arcus, acus, portus, quercus, ficus, lacus,
Arcus, tribus, vern, Specus, partus & questus
pro querela.

CAPVT XIII.

De Declinatione Quintà.

QUINTA Declinatio est, cujus Nomina-
tivus singularis desinit in *es*, Genitivus
& Dativus in *ei*.

OBSERVATIO.

1. Genitivus singularis aliquando contrahitur.
Diē, fidē.

II. Dativum antiqui similem ablativo efferebant.
Ætati facieque tue Lucil.

III. Pluralis numerus rarus hic est.

CAPVT XIV.

De Declinatione Irregulari.

HACTENUS Declinatio fuit Regularis.
Sequitur Irregularis, quæ ab usitatæ De-
clina-

clinationis formâ & Regulis discedit.

Irregularitas est aut *defectionis*, aut *variationis*.
Defectio est *Numeri*, aut *Casuum*.

Numero singulari deficiunt Nomina Metallorum,
Seminum, Mineralium, Virtutum & vitiorum,
Ætatis, Liquidorum, Mensuræ. Ita Masculi-
na quædam singularia: ut *Ær, Sol, Mundus,*
&c. Feminina singularia: ut, *Culpa, contagio,*
bilis, &c. Neutra singularia tantum: ut, *ver,*
pelagus, senium, &c.

Plurali deficiunt Nomina, 1. Numeralia;
2. Cardinalia. 3. Distributiva. 4. Ludorum &
Festorum: urbium. Ita Masculina quædam pluralia
tantum: ut, *Liberi & Annales*. Feminina
pluralia: ut, *Antie & ambages*. Neutra plu-
ralia: ut *Ilia cum rostris*.

Casuum defectio est vel *Omnium*, vel *Certorum*.

Omnium sunt *Indeclinabilia*: quæ unâ termi-
natione in utroque Numero usurpantur.

Suntque 1. Nomina Substantiva, *Gummi, Si-*
napi, cepe, &c. 2. Adjectiva, *Negquam, tot,*
quot, totidem, opus. 3. Voces Technicæ, A. N. C.
Dilatio, Pater, Barbara, Celarent &c. 4. Nu-
meralia à Quatuor ad centum. 5. Peregrina plæ-
raque. *Joseph, Judith, Jacob*.

Certis casibus deficiunt aut tantum Numeri sin-
gularis: ut sunt *Neutra in u*: *Cornu, Vern*. Aut
diversi Numeri:

Suntque Monoptota, *Nauti, impete, amba-*
ge:

ge: aut Diptota, *suppetia, suppetias: tabi, tabo*: aut Tetraptota, *plus, dapis, frugis*: aut Pentaptota, *Nemo, nullus, quidam*.

Variationis Irregularitas est aut in *Genere*, aut *Declinatione*, aut *utroque*.

Generis Irregularitas est 1. in Masculinis plurali neutris: *Tartarus, a. Avernus, Ismarus, Massicus*. 2. Fœmininis plurali Neutris, *Carbasus, pergamus*. 3. Neutris plurali Masculinis: *Cœlum, cœli, Frœnum, rastrum*.

Declinationis Irregularitas est. 1. Nominativi, ex diversa terminatione. *Cometa, e s. Muscæ, Nequitia e s &c.* in Casibus. 2. Primæ & Tertiæ Declinationis: *Orestes a, is*. 3. Secundæ & Tertiæ: *vas, vasis, vasa, sequester, glomus, Oedipus, Polypus*. 4. Secundæ & Quartæ: *Laurus, ficus, domus*. 5. Tertiæ & Quartæ: *penus, specus*. 6. Tertiæ & Quintæ: *requies*.

Quædam utroque, Genere nempe ac Declinatione variant: ut *Epulum, delictum, exuvium; Epula &c. Balneum, balnea, & a.*

Irregulari Declinationi affinis est Compositorum Declinatio, quæ cum ex duobus rectis constat, utrinque declinantur. Sin ex recto & obliquo, alterâ tantum parte: ut *Respublica, reipublicæ: pater-familiâs, patris-familiâs*.

CAPUT XV.

De Pronomine.

S EQUITUR Pronomen: quod est dictio variabilis, quâ utimur in demonstrandâ, aut repetendâ re, ubi nominis repetitio ingrata erat futura.

Accidunt Pronomini *Species, Significatio, Genus, Numerus, Figura, Persona, Casus*.

Ex specie Pronomen est *Primitivum*, vel *Derivativum*.

Primitiva sunt, *Ego, Tu, Sui, Ille, Ipse, Iste, Hic, Is, Quis, Qui*.

Derivativa sunt, *Mens, Tuus, Suius, Noster, Vester, Nostras, Vestras, Cuius & ejus*.

Significationes sunt *Demonstrativa, Relativa, Reciproca, Interrogativa, Possessiva, Gentilia*.

Ille, ipse, Iste, hic, is, idem, interdum sunt *Demonstrativa*, interdum *Relativa*.

Generis Pronomina, ut *Adiectiva*, sunt *Omnes*: idque sub una Terminatione: ut, *Ego, tu, sui*: aut *Tribus*: ut, *Ille, illa, illud*. *Ipse, ipsa, ipsum. Hic, hæc, hoc*.

Numerum & Figuram habent, ut cætera nomina.

Componuntur autem varijs modis. 1. *Inter se: Egoipse, istic*: 2. *Cum Nomine; Cuiusmodi.*

modi. 3. Cum Verbo; *Quilibet.* 4. Cum Ad-
verbijs; *Eccum.* 5. Cum Præpositione; *mecum.*
6. Cum Syllabicis adjectionibus; *Egomet.*

Personæ primæ sunt *Ego* & *Nos.* Secundæ *Tu*
& *Vos.* Tertiæ *Ille.*

Sed *Is, ipse, ille, meus, tuus, hic, qui,* &
Derivativa reliqua omnibus personis conveniunt:
ut, *Ille ego, Tu ipse.* &c.

Casus cum Nomine conveniunt: nisi quod Vo-
cativo careant, præter *Tu, meus, noster, vestras.*

Declinatio est aut *Simplicium,* aut *Compo-
sitorum.*

Simplicium est vel *Irregularis,* vel *Regularis.*
Irregulariter declinantur *Ego, Tu, Sui.*

Regulariter secundum Declinationem primam
in *A.* desinentia: ut, *mea, tua.* Secundam, in
us, & *um* desinentia: ut, *meus, tuus, meum,
tuum.* Tertiam, ut *nostras, tis, vestras, cujas.*

Composita suo more declinantur, aut ab alterâ
parte: ut, *idem, ejusdem:* aut utrinque: ut,
quisquis, quemquem, quoquo, quique, quibusquibus.

C A P U T X V I.

De Verbi Tempore.

SUCCEDIT Verbum, quod est Dectio per
tempora & Personas variabilis, significans
agere aliquid, aut pati.

Verbo

Verbo accidunt octo: *Genus, Numerus, Per-
sona, Tempus, Modus, Species, Figura, Con-
jugatio.* Ex quibus *Species, Figura, Numerus*
communia sunt cum aliis dictionibus Accidentia.

Ex proprijs Accidentibus est *Genus* sive Forma;
quæ ex terminatione cognoscitur: qua aliud in *O.*
desinit, aliud in *O R.*

In *O.* desinens est *Activum,* aut *Neutrum.*

Activum in *O.* desinit, & flecti potest in *O R,*
actionem significans. *Amo, verbero.*

Neutrum in *O.* desinit; neque flecti potest in
O R, actionem absolutam, aut passionem signifi-
cans. *Sto, venio, curro, caleasco, frigeo.*

O B S E R V A T I O.

Huc pertinent. 1. Neutralia passiva, quæ
in *O.* desinentia significationem & casum passivo-
rum habent. *Fio, veneo, vapulo.*

2. Neutro passiva: quæ præterita passivorum
more faciunt. *Audeo ausus sum, Gaudio gavi-
sus sum. Iuro, juravi & juratus sum. Pran-
deo, cæno.*

3. Substantiva: quæ rei Substantiam signifi-
cant, sine expressa actionis & passionis notatio-
ne. *Sum, forem, existo.*

In *O R* desinens est, *Passivum, Commune,
Deponens,*

Passivum est, quod in *O R* desinit, & flecti po-
test in *O,* passionem significans. *Amor, verberor.*

C

Com-

2. Commune in O R definit, & promiscuè aliàs activè, aliàs passivè significat. *Crimino, or.*

Deponens est, quod cum in O R tantum definit, alteram tamen significationem deponit, & aut Activè significat, aut Neutraliter. *Precor DEUM. Vaticinor, labor.*

Personæ sunt tres, *Lego, legis, legit.*

Hinc Verbum est *Personale*, aut *Impersonale*.

Personale cui Nominativus certæ personæ vel rei præponi potest. *Ego scribo. Tu legis. Ille dormit.*

Impersonale, quod certam personam remve Nominativo casu non recipit, & tantum per tertiam personam singularem flectitur. *Decet, legitur.*

Tempora verborum tria sunt, *Præsens, Præteritum, Futurum.*

Præteritum est *Imperfectum, Perfectum, Plusquamperfectum.*

Temporum differentia *Modis* distinguitur: qui variam in Actione & Passione voluntatem significant.

Modi sunt quinque: *Indicativus, Imperativus, Optativus, Subjunctivus, Infinitivus.*

Ex his Infinitivus aut *Simpliciter* formatur, aut per *Circuitionem*.

Simpliciter, ut in præsentī *Amare, vi*: In præterito, *amavisse.*

Per circuitionem formatur Futurum, & Præteritum.

Futurum

GRAMMATICA.

Futurum activum circumloquimur per Participium in R U S, & verbum *Esse*, aut *Fore*: ut, *Dixit, se fore, aut esse venturum.* Passivum per *Supinum & iri.* *Amatum iri.*

Præteriti periphrasis fit per participium præteriti, & verbum *esse* vel *fuisse.* *Amatum esse vel fuisse.* Quæ periphrasis etiam usitata est in Præterito Indicativi.

Infinitivis subjiciuntur *Gerundia & Supina.*

Gerundium præsentis in D I & D O definit. *Amandi, do*, Futuri in D U M, *Amandum.*

Supinum præsentis & præteriti in U definit. *Amatu*: Futuri in U M, *Amatum.*

CAPUT XVII.

De Conjugatione Primâ

TEMPORUM & Personarum variatio *Conjugatio* dicitur.

Eaque est *Regularis*, aut *Irregularis.*

Regularis species sunt *Quatuor.*

Prima quæ habet in Infinitivo A longum ante RE, vel RI, in infinitivo. Præteritum definit in *Avi*, Supinum in *Atum.*

EXCEPTIO.

1. D O facit *dedi*, cum quatuor Compositis. Etiam *Sto Steti*, cum compositis.

C 2

2. Quæ

2. Quædam in uī desinunt, ut *Cresco*, *Crepui*, &c.

3. D o cum compositis a, breve habet in Infinitivo.

OBSERVATIO.

In secundâ singulari, ac secundâ & tertiâ Plurâli Præteriti, frequens est Syncope. *Amâsti*, *Amârunt*, *Amârim*, *Amâssem*, *Amâsse*.

DEPONENTIA sunt.

Adolor, *auctior*, *concior*, *argutor*, *miseror*, *interminor*, *prævaricor*, *castrametor*, *præstolor*, *ostitor*, *pandiculator*.

CAPUT XVIII.

De Conjugatione Secundâ.

SECUNDA Conjugatio est, quæ habet in Infinitivo e longum ante RE, vel RI. *Docere*, *Doceri*.

Præteritum in uī desinit, Supinum in ITUM. *Habeo*, *Habui*, *Habitu*. *Debeo*, *Placeo*, *Necce*.

EXCEPTIO.

1. Quædam in Supinis tantum variant. *Doctum*, *Mixtum* & *Mistum*, *Casum* & *Caritum*.

2. Quædam

GRAMMATICÆ.

2. Quædam in Præteritis & Supinis variant: ut sunt.

à BEO. *Iubeo*, *Iussi*, *Iussum*. *Sorbeo* *Sorbi* & *Sorpsi* *Sorbium* vel *Sorptum*.

à CEO. *Luceo* *Luxi*. *Mulceo*, *Mulsi* *Mulsum*, & *Etum*. *Placeo* uī, *itum*.

à DEO. *Suadeo* *Suasi* *Suasum*. *Strideo*, *Stridi*. *Mordeo*, *Momordi*, *Morsum*. *Spondeo*, *Spondei*, *Despondeo*, *Despondei*, *Sponsum*.

à GEO. *Fulgeo*, *Fulsi*, *Fulsum*. *Urgeo*, *Urxi*. *Tergeo*, *Terxi*, *Augeo*, *Auxi*, *Auctum*.

à LEO. *Fleo*, *Flevi*, *Fletum*. *Oleo*, *Olui*, *Olitum*, & *Olevi*, *Oletum*.

à NEO. *Neco*, *nevi*, *netum*. *Maneo*, *Mansi*, *Mansum*. *Eminco*, *Eminui*.

à QUEO, REO, SEO, *Torqueo*, *Torsi*, *Tortum*, & *Torsum*. *Hæreo*, *Hæsi*, *Hæsum*. *Torreo*, *Torrui*, *Tostum*. *Censeo* sūi, *sum*.

à TEO, VEO, EO, *Pateo*, *Patui*, *Passum*. *Moveo*, *Movi*, *Motum*. *Vico*, *Vievi*, *Vietum*. *Audeo*, *Ausui* *sum*. *Merceo*, *Merui* & *Meritus* *sum*. Ita *prandeo*.

DEPONENTIA sunt.

Medeor sine præterito. *Liccor*, *Licitus*, *Vercor*,

Veror, Veritus, Misereor, Misertus, & Miseritus, Fateor, Fessus, Reor, Ratus sum,

CAPUT XIX.

De Conjugatione Tertiâ.

TERTIA Conjugatio est, quæ habet e. breve ante re, in Infinitivo, *Legere*. Præterita & Supina variant pro terminatione præsentis.

B o. *Scribo, scripsi, scriptum. Bibo, bibi, bibitum. Incumbo, incubui, incubitum.*

C o. *Duco, duxi, ductum. Ico, ici, iectum. Parco, peperci & parsi, parsum. Cresco crevi, cretum. Cognosco, cognovi, cognitum. Scisco, scivi, scitum.*

D o. *Ledo, lasi, lasum. Vado, di sum. Cedo, cessi, cessum. Cado, cecidi, casum. Cedo, cecidi, casum. Pendo, pependi, pensum.*

G o. *Mergo, Merxi, Mersum. Sugo, suxi, suctum. Pingo, pinxi, pictum, Ago, agi, actum. Diligo, lexi, lectum, pun-go, pupugi & punxi, punctum.*

H o. *Ueho, vexi, vectum. traho, traxi, tractum.*

L o. *Colo, colui, cultum. Fallo, fefelli, falsum,*

GRAMMATICÆ.

falsum. Vello, velli & vulsi, vulsum. Excello Excellui, Excelsum.

M o. *Demo, demsi, demtum. Fremo, fremui, fremitum. Emo, emi, emtum. Premo, pressi, pressum.*

N o. *Sperno, spreui, spretum. Sterno, stravi, stratum. Sino, sivi, situm. Lino, lini, livi vel levi, litum. Temno, temsi, temtum. Cano, cecini, cantum.*

P o. *Carpo, carpsi, carptum. Rumpo, rupi, ruptum. Strepo, strepui, strepitum.*

Q u o. *Coquo, coxi, coctum. Linquo, liqui, lectum.*

R o. *Tero, trivi, tritum. Quæro, quæsi, quæsitum. Sero, sevi, satum. Dissero, disserui, disertum. Curro, cucurri, cursum. Gero, gessi, gestum.*

S o. *Accerso, sivi, situm. Viso, visi, visum. Pinso, pinsui, pistum.*

T o. *Flecto xi. xum. Necto nexi & nexui, nexum. Meto, messui, mesum. Mitto misi, missum. Verto, verti, versum. Sterto, stertui & sterti. Sisto, stiti.*

V o. *Solvo solvi solutum. Vivo vixi victum.*

X o. *Texo, texui textum.*

O *Purum. Facio, feci, factum. Aspicio, exi, elum. Fugio, fugi, fugitum. Rapio rapui, raptum. Pario, peperci, partum. Quatio, quassi, quassum. Induo, indui, indu-*

indutum. Fluo, fluxi, fluxum & fluctum, pluo, plui & pluvi plutum. Metuo, Metui.

DEPONENTIA sunt.

Nascor natus sum. paciscor pactus, nanciscor nactus, irascor, iratus, labor lapsus, adipiscor adeptus, queror questus, nitor nisus & nixus, fruor fructus, &c.

OBSERVATIO.

i. Frequens est Syncope in Præteritis per *IV* definitibus. *Cupivi, cupii. Perii, perieram, periissem.*

ii. Et Crasis. *Cupisti, peristi.*

CAPUT XX.

De Conjugatione Quartâ.

QUARTA Conjugatio est, quæ habet *I* longum ante *RE* in Infinitivo.

Præteritum in *IV*, supinum in *ITUM* definit. Variant tamen quædam: ut.

Vincio vinxi victum. Sancio sancivi sanctum, & sanxi sanctum, Amicio amievi, & amixi apud Varronem, amictum. Salio salivi vel salii & salui saltum. Aperio aperui apertum. Comperio comperi compertum: sentio sensi

sensi sensum. Venio veni ventum. Ferio sine præterito & supino.

DEPONENTIA. *Largior largitus sum. Comperior comperi. Experior expertus sum. Metior mensus sum. Ordior orsus & orditus sum. Potior potitus sum.*

OBSERVATIO.

i. In perfecto præterito usita est Syncope: *Audii pro audiui.*

ii. Præcipue in Verbis ab *EO* compositis, *Adi, abii, perii, &c. pro adivi, abivi.*

iii. Et Crasis. *Andisti, pro audisti.*

iv. Veteres Imperfectum per *IBAM*; Futurum per *IBO* formarunt. *Scibam, audibis, lenibam, venibo.*

CAPUT XXI.

De Conjugatione Irregulari.

VT Nominum Declinatio; ita Verborum Conjugatio est Irregularis & *Heteroclitica*: quæ à consuetâ flexionis formâ recedit.

Estque aut Irregulariter Terminatorum, aut Defectivorum, aut Abundantium.

Irregulariter terminantur, *Fero, Sum, Possum,*

sum, Volo, Nolo, Malo, Fio, Eo, Queo, Nequeo, Venio, Edo, quæ in omnibus penè temporibus aliter desinunt, quam fert usitata ratio conjugandi.

Defectiva carent aut *Temporibus*, aut *Personis*, aut *utrisque*.

Præsentibus carent *Odi, meminî, cepi*.

Præteritis *Nexo, labo, sîdô, ferio, &c.*

Supinis *Luceo, compeſco, ſapio, conniveo, diſco*.

Passiva quoque omnia præteritis carent, quorum Activa Supinis destituuntur.

Personis carent Defectiva aut Aliquâ, aut Omnibus.

Aliqua: ut non dicitur, *Dor, for, furo, Der, Fer, Scin* Imp. pro quo *Scias*, vel *ſcîto* in usu.

Omnibus carent personis, præter tertiam, *Impersonalia*: quæ aut *Activæ* sunt vocis, aut *Passivæ*. Activæ: ut *Invat, decet, accidit, expedit*. Passivæ: ut *Statutur, docetur, legitur, auditur*.

Temporibus & Personis deficiunt *Aſſo, auſim, Inſit, Salve, faxo, deſit, forem, quaſo, apage*.

Atque hæc Terminatione quoque variant.

Abundantia est aut *Significationis*, aut *Terminationis*, aut *Conjugationis*.

Significationis sive Generis abundantia est in illis, quæ simul activè ac neutraliter usurpantur: ut, *Ruo, vario, offendo, coôo, propinquo, moror, differo, duro &c.* Ruit Roma, & rueret Romanis.

Romam. Variat vestem, & variat veste. Offendere principem, & offendere in tenebris. Hæc vulgo vocantur *Neutro activa*.

Terminationis abundantia est in illis, quorum præsens in R. & R O. desinit: vulgo *Neutro-deponentia*: ut, *Assentio or. Comperio or. Fabrico or, iurgo or. &c.*

Conjugationis abundantia est in illis, quæ diversâ conjugatione simul variantur: ut, *Lavo as, are, & is, ere, &c.*

CAPUT XXII.

De Verborum Specie
ac Figurâ.

EX Specie Verbum est *Primitivum*, vel *Derivativum*: ut *Lego, lectito. Dico, dictito*.

Derivativorum species sunt vulgè *Imitativa, Denominativa, Inchoativa, Frequentativa, Desiderativa, Diminutiva*: quorum alia à Nominibus, alia à Verbis derivantur.

Sed in his aliisque magis respiciendum est ad benè loquentium consuetudinem; quàm ad regulas & placita Grammaticorum.

Ex Figura Verbum est vel *Simplex*: ut *Lego*, vel *compositum*, ut *perlego*.

Com-

Componitur Verbum vel cum Nomine, ut, *Magnifico*. Vel cum Verbo: ut, *Calefacio*. Vel cum Adverbio: ut, *benefacio*. Vel cum Præpositione: ut, *perficio*. Vel cum simplicibus inusitatis: ut, *offendo*, *respicio*, *delco*.

CAPUT XXIII.

De Participio.

PARTICIPIIUM est Nomen Verbale, significans tempus.

Illi accidunt *Genus*, *Numerus*, *Casus*, *Declinatio*, *Figura*, *Tempus*, *Significatio*. Ex quibus priora quinque prorsus cum Nomine conveniunt: quò merito referri possunt.

Generis Participia sunt Omnis: idque sub unâ Terminatione: *hic*, *hac*, *hoc*, *amans*, *legens*: aut tribus: *lectus*, *lecta*, *lectum*.

Tempora Participiorum tria sunt, *Præsens*, *Præteritum*, & *Futurum*.

Præsentis temporis participia sunt, quæ in *ns* desinunt: formanturque aut ab Activis: *amans*, *legens*, aut à Deponentibus: *loquens*.

Futuri temporis in *rus* & *dus* desinunt. *rus* formatur à Supino activo; *amaturus*: aut à Neutro; *staturus*: aut à deponente; *loquuturus*. *Dus* ut *legendus*, *precandus*, formaturq; à præsentem Participij,

GRAMMATICÆ.

Participij, *S.* in *dus* mutato: aut potius à Gerundio in *dum*.

Præteriti in *tus*, *sus*, *xus* desinunt: & formantur à Supino in *u*, addito *s*, *loquutus*, *gavisus*, *flexus*.

Significatio ex Genere nascitur: cuius ratione Participia sunt *Activa*, *Passiva*, *Neutra*, *Deponentalia*.

OBSERVATIO.

i. Quædam passivâ terminatione significant actionem. *Tacitus*, qui tacet. *Cautus*, qui cavet. *Argutus*, circumspectus, *falsus*, iuratus, *canatus*.

ii. Personalia verba ferè omnia pariunt ex se Participia; non item Impersonalia: præter *pudens*, *pudendus*, *penitens*, *dus*, *pertasus*, *licitus*, *libens*.

iii. Participia quandoq; in Nomina degenerant. 1. Compositione; *Indoctus*. 2. Confectione; *amans pecunia*. 3. Amissione temporis; *amandus*, hoc est, *dignus*, qui ametur. 4. Comparatione; *amantior nemo præceptoris*.

iv. Similia participiis sunt *tunicatus*, *galeatus*, *barbatus*: quæ habitum significant, aut possessionem, non descendunt à Verbis.

CAPUT XXIV.

De Adverbio.

HACTENUS Dictiones fuerunt Variables, per Casus & Tempora in suis Numeris flexæ: Sequuntur *Invariables*, quæ Numero carentia fixam terminationem habent.

Suntque *Adverbia*, *Præpositiones*, *Conjunctiones*, *Interjectiones*.

Adverbium est dictio invariabilis, quæ aliis vocibus adjecta actionis aut passionis circumstantiam unâ voce effert.

Accidunt illi *Species*, *Figura*, *Significatio*, *Comparatio*.

Species est *Primitiva* & *Derivativa*.

Primitiva: ut, *mox*, *heri*, *cras*, *ita*, *non*, *jam*.

Derivativa descendunt alia à Nominibus Substantivis, ut, *summatim*, *tributum*, *cælitus*, *stirpitus*, alia ab Adjectivis, ut, *dolte*, *dollius*, *dolliissime*, *acriter*, *fortiter*: alia à Verbis, *stridim*, *furtim*, *casim*: alia à Pronominibus; *hic*, *illic*, *eò*; alia à se ipsis; *sapiusculè*, *rarius*, *serius*.

Figure Adverbiorum sunt *Simplex*; *prudenter*, *din*: *Composita*; *imprudenter*, *interdum*.

Signi-

Significatio Adverbiorum est varia: ut, *Loc*, *Temporis*, *Numeri*, *Comparisonis*, *Modi*, *Qualitatis*, &c.

Comparatio vulgo tribuitur Adverbijs: ut, *benè*, *melius*, *optimè*. Sed nihil illa aliud sunt, quam *Adverbia derivata à nominibus adjectivis*. Cum enim *Adverbium* vox sit invariabilis, non sustinet *comparisonem*.

CAPUT XXV.

De Præpositione.

PRÆPOSITIO est dictio invariabilis; Verbo Nomen adjungens, quod aliquam facti circumstantiam significat.

Estque *Separabilis*, aut *Inseparabilis*.

Separabiles, quæ extra compositionem quoque usurpantur: ut, *Ad*, *apud*, *adversus* &c. quarum est natura, ut cum casibus construantur: id quod suo loco in Syntaxi dicemus.

Inseparabiles, quæ extra compositionem nullum usum habent: ut, *Dis*, *re*, *se*, *am*, *Di*, idem quod *Dis*; Con quod *Cum*.

CAPUT XXVI.

De Conjunctione.

CONJUNCTIO est dictio invariabilis, quæ superioribus sententiis, aut partibus, alias subinde annectit.

Ejus est *Figura, Significatio, Ordo.*

Figura est simplex: ut, *Nam, Composita, Namque.*

Significatio est *Copulativa, Disjunctiva, Adversativa, Causalis, Ratiocinativa; Ordinativa, Completiva.*

Ex Ordine Conjunctio est, aut *Prepositiva; aut Postpositiva, aut Communis & indifferens.*

CAPUT XXVII.

De Interjectione.

INTERJECTIO est dictio invariabilis, quæ animi significat affectum, nullius indigens adjumento.

Significat igitur alia *Admirationem; Pa-*
pe! alia *Comminationem; Ve.* alia *Dolorem;*
Hei, heu, ah, o. Ita *Metum, Indignatio-*
nem, gaudium, irrisionem, risum, planctum,
silentium, fastidium.

GRAM

Grammaticæ

LIBER SECUNDUS;

DE SYNTAXI.

CAPUT I.

De ratione Syntaxeos
compendiariâ.

SYNTAXIS est secunda pars
GRAMMATICÆ, rationem docens
contextendæ orationis, & conjungen-
darum vocum, ita ut certam senten-
tiam dilucidè repræsentent.

Ejus hæc est ratio Compendiaria.

1. Nomina cum Nominibus conveniunt in
eodem Genere, Numero, Casu. *Amicus*
certus. Homo gladiator.

2. Sed Substantivorum alterum diversæ
rei Genitivum admittit. *Mors ultima li-*
nea rerum.

3. Et Relativi casus non ab antecedente
Substantivo; sed Verbo sequente pendet. *Dies,*
quem extremum formidas, aterni est natalis.

D

4. Agens;

4. Agens, sive Causa, & Res, quæ Verbis Substantivis & Vocativis describitur, est Nominativus, cum suo Verbo conveniens.

Deus omnia videt & audit. Ira est furor.

5. Effectum, quod fit, vi Verbi Activi, in Accusativo ponitur. *Studia alunt adolescentiam.*

6. Cui aliquid fit, acquiritur, datur, iungitur, est Dativus. *Tibi aras, tibi seris.*

7. Instrumentum & Modus, quo aliquid fit, est Ablativus. *Concordiâ res parva crescit.*

8. Voces Affectuum, Indicandi, Memoriar, Copiar, Studii, Partitionis, Similitudinis, Officij, & Qualitatis, Genitivum regunt. Sed Copiar quoque Ablativum: Similitudinis & Commodi Dativum: Memoriar Accusativum. *Discrevior animi & animo. Castigat se demeritæ. Obliviscitur nominis & nomen. Eget aris & ere. Avidus novitatis. Nemo mortalium. Similis Domini & Domino. Est Imperatoris. Commodus omnibus.*

9. Comparativus regit Ablativum: Superlativus Genitivum. *Virtus auro melior. Optimus omnium.*

10. Infinitivi junguntur cum Verbis Voluntatis & Facultatis: aut cum Accusativo antecedente. *Cupio mori. Puto illum periisse.*

11. Supinum in u m regitur à Verbo Motus ad Locum. *It se perditum.* In u Adjectivis certarum

certarum qualicatum jungitur. *Turpe dictu, Facile factu.*

12. Impersonalia pathetica quinque regunt Accusativum personæ; cum Genitivo Rei, Officij & Commoditatis, ut *Refert, Interest, Genitivum.* Pro quo in Pronominibus usurpatur Ablativus. Reliqua Accusativum requirunt. *Miseret me tui. Magni interest. Tua refert. Decet me. Nemini licet.*

13. Adverbia Loci, Temporis, Quantitatis regunt Genitivum. *Nusquam gentium. Tum temporis. Satis loquentie.* Prædie & postredie Genitivum & Accusativum. *Prædie nonas & nonarum.* Multa absolutè ponuntur.

14. Præpositiones 30. Accusativum. 14. Ablativum. 6. Ablativum & Accusativum regunt.

15. Mensuræ Nomen frequenter in Accusativo ponitur; aliquando in Ablativo. *Longus pedem & pede.*

16. Temporis Spatium *Quamdiu* est Accusativus; *Quando* Ablativus. *Natus annos quinquaginta. Luce sacrâ requiescat humus.*

17. Oppidorum Nomina respectu Quietis, pluralia Ablativum; Singularia Genitivum, Dativum vel Ablativum habent, pro diversâ Declinatione. *Cratippus vixit Athenis. Rome est otium. Carthagini, vel Carthaginæ mortuum Regulus.* Respectu Motus ad locum

locum Accusativum & loco, & per locum, Ablativum. *Proficisci Athenas. Venit Tarsus.*
Quam Syntaxin sequuntur Appellativa, *Domus, belli, militia, humi, &c.*

CAPUT II.

De Convenientiâ Nominis cum Nomine.

SYNTAXEOS partes duæ sunt, *Constructio vocum, & earundem Distinctio.*
Constructionis est *Convenientia*, aut *Rectio*.

Convenientia est, qua voces certis Etymologie proprietatibus inter se consentiunt.

Estq; Vocum *Variabilium*, aut *Invariabilium*.
Variabilium est *Nominum cum Nominibus*, aut *Verborum cum Nominibus*.

Nomen Substantivum convenit cum Substantivo; & Adjectivum cum Substantivo, in eodem Genere, Numero, Casu.

Huc Referuntur.

1. Participia Substantivis connexa. *Forma neglecta.*

2. Pronomina. *Res tua.*

3. Ad-

3. Adjectiva Substantivi naturâ. *Senex fortunatus.*

4. Substantiva Adjectivè posita. *Populum Regem.*

5. Numeralia & Adjectiva, quæ conveniunt Substantivis Singulari carentibus. *Binas literas, ludos.*

6. Adjectivum *Quisque* gradibus Comparationis, & Adjectivis Distributivis convenit. *Altissima quæque flumina. Quo quisque est major. Srennus quisque.*

7. Interrogativum & Redditivum casu conveniunt.

ANOMALIA hic est frequens.

I. *ELLIPSIS* aliâs Substantivi, aliâs Adjectivi.

II. *PLEONASMI.* *Tuo ipsius gladio.*

III. *NUMERI.*

1. In *Synthesi*, cum colectivo aut distributivo Nomini additur plurale Adjectivum.

2. *Zengmate*: cum Adjectivum Substantivo propiori consentit. *Caper tibi salvus & hædi.*

3. Cum plura Singularia sunt loco unius pluralis: *Romulus & Remus fratres.*

4. Genitivis pluralibus additur aliquando Gerundium Singulare, tanquam Adjectivum numero & genere infinitum, *Date crescendi copiam.*

piam, novarum qui spectandi faciunt copiam.
pro *spectandarum*.

5. Ita antiquitus usurpatum fuit Participium in RUM. *Polliciti se facturum omnia.*

IV. GENERIS.

1. Est & illa *Synthesis*, cum Substantivo Adjectivum diversi generis subicitur. *Centauro invehitur magnâ.*

2. Syllepsis cum digniori jungitur; etiam in numero diverso. *Pater mihi & mater mortui.*

3. Appositio illa, cum duo Substantiva eodem casu genere dissentiunt. *Scipio corvium.*

4. Participium positum inter duo substantiva tam antecedenti, quam consequenti respondet. *Non omnis error stultitia dicenda; vel dicendus.*

V. NUMERI Generisque simul.

1. Altera Syllepsis, cum Substantivis rerum inanimatarum Adjectivum plurale neutrum subicitur. *Divitia, gloria, decus in oculis sita.*

2. Cum Substantiva per Appositionem Genere & Numero dissentiunt. *Passer delicia mea puella.*

3. Cum multitudinis fœminino singulari additur plurale masculinum. *Pars vulnerati.*

VI. CASUS.

1. Genitivus aliquando ponitur pro Nominativo.

nativo. *Urbs Buthroti.*

2. Vocativus pro alio casu. *Macte vir virtute esto; pro Mactus.*

3. Nominativus pro Vocativo. *Vos ô patritius sanguis.*

CAPVT III.

De Convenientia Relativi.

AD Nominis Convenientiam *Relativum* pertinet: quod cum antecedente Substantivo necesse est genere ac numero consentire. *Servat odorem testa, quo semel est imbuta.*

ANOMALIA.

I. GENERIS.

1. Relativum *QUI, QUÆ, QUOD*, tam antecedenti, quam consequenti respondet. *Vultus orbis quem dixere chaos. Locus quod Tullianum dicitur.*

2. Cum ad Verbum, vel Orationem præcedentem refertur, neutro plerumque genere ponitur. *Uxorem non habui, quod fortunatum putant.*

3. Relativum convenit cum primitivo possessoris. *Nunc mea scripta legis, qui &c.*

II. NUMERI.

Substantivo singulari respondet aliquando Ad-
jectivum plurale. *Si tempus est nullum studendi,*
quæ multa sunt.

III. CASUS: ut *Naucratem*, quem conve-
nire volui, *is in navi erat.*

CAPUT IV.

De Convenientia Nomi-
nis cum Verbo.

SUCCEDIT convenientia Verborum cum
Nominibus.

Nominativus præcedit Verbum personale
finitum, simili numero & personâ.

Huc referuntur. 1. Verba substantiva, nun-
cupandi, &c.

2. Vocativi Imperativis præpositi. 3. Evo-
catio. 4. Nominativus Status & gestus, qui
verbum omne sequitur.

ANOMALIA.

I. ELLIPSIS.

1. *Nominativi*: ut, cum dissimulatis
pronominiibus primâ & secundâ personâ uti-
mur. *Vivo equidem,*

2. Cum

GRAMMATICÆ.

2. Cum in verbis tertiæ personæ absolutè
positis, Nominativus intelligitur. *Ajunt,*
perhibent.

3. Ita usurpantur Impersonalia passiva,
scribitur, legitur.

II. ELLIPSIS Verbi.

1. Cum Verbum ex aliquo præcedenti
intelligitur. *Ferrum tuetur principem; me-*
lius fides.

2. Frequens est hoc in Verbo Substantivo,
Turpe duci.

III. ANOMALIA Numeri.

1. *Syllepsis*, cum pluribus singularibus ad-
ditur Verbum plurale. *Luxuries & avari-*
tia nocent. Numerus hic sæpè est diversus.
Milites & Imperator pugnant.

2. *Synthesis*, cum nomini Multitudinis,
singulari additur plurale. *Curemus equam*
utroque operam.

3. Verbum Substantivum & alia diversi Nu-
meri Nominativis sæpè conveniunt: alias prio-
ri; alias posteriori. *Omnia pontus erant. Sem-*
per bonos, nomenque tuum laudesque mane-
bunt. Vulgo *Zeugma.*

IV. ANOMALIA Personæ.

Syllepsis Personarum fit, cum Nominati-
vo digniori verbum convenit. *Tu & fra-*
ter bellè convenitis.

D 5

V. ENAL-

9. ENALLAGE.

1. Cum in narrando Infinitivo utimur. *Facile omnes perferre ac pati. Quamquam hic sit Ellipsis poterat.*

2. Cum Infinitivus usurpatur pro Nominativo. *Didicisse artes emollit mores,*

3. Ita Gerundium in *o u m*, & Supinum in *u m*. *Si fuit errandum. Ventum est ad Ianiculum.*

C A P V T V.

De Convenientiâ Adverbiorum.

HACTENUS fuit Variabilium Dictionum Convenientia. Sequitur Invariabilium in Adverbiis & Coniunctionibus.

Adverbiorum Convenientia, tum est Generalis, tum Specialis.

Generalis, qua conveniunt aut cum Verbis; *Festina lentè.* Aut cum Nominibus; *Malè parta. Parum vir.* Aut cum participijs; *multum impudens.* Aut cum Adverbiis; *Sat citò.*

Specialiter Adverbia quædam conveniunt cum Gradibus Comparationis, Nominibus Numeralibus, Certo Verbi Modo.

Quam

Quam eleganter convenit cum gradu Comparationis. 1. Positivo; *Quam est magnum vestigal Parsimonia!* 2. Comparativo; *Petrus est doctior quam Ioannes. Salubrius, quam dulcius.* 3. Superlativo; *Quàm facit pessimè, tam honoratur maximè.*

Longè, multò, tantò, quantò, eò, quo Comparativo & Superlativo conveniunt: *Tantò pejus, quantò conspectius. Tantò ille optimus, quantò tu pessimus.*

Cum Numeralibus conveniunt etiam Adverbia: ut; *Bis biva. Ter centena. Aliquoties centeni milites.*

Et cum certo Verbi modo conveniunt quædam Adverbia. Cum Indicativo & Subiunctivo, *Ubi, postquam, cum, simul, simulac, simulatque, antequam, priusquam.*

Ut pro postquam, Indicativo, jungitur.

Quemadmodum, ut, utcumque, sicut, Indicativo & Subiunctivo.

Quasi, ceu, tanquam, perindè, acsi, Subiunctivo.

Nè, an, num, nunquid, utrum, Interrogantis, Indicativo. Dubitantis, Subiunctivo. Nè, prohibentis, Imperativo. Utinam Optativo.

CAPUT

CAPUT VI.

De Convenientiâ Con-
junctionum.

CONJUNCTIO aut similes Casus & Tempora conjungit, aut orationem novam superiori attexit: ut; *Noxet Amor, Vinumque nihil moderabile suadent. Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.*

Ut Adverbiorum; ita Conjunctionum certarum cum certis Temporum modis est convenientiâ.

I. Ut Causalis, & quæ similem vim habent, *Quippequod, Quin, Ne, Uti, Ne non, Qui, Utqui, Quippequi, Quippecum*, Conjunctionum adsciscunt: ut; *Oro te, ut studeas.*

II. *Cum, Tum, & Tum, Cum*, similes casus & modos postulant. *Odit cum Literas, tum Virtutem.*

III. *Quamvis, Utin, Licet, Tametsi, Etsi*, Subjunctivum frequentius, interdum Indicativum postulant. Sed *Ut*, pro *Quamvis* tantum Subjunctivum. *Ut desint vires; tamen est laudanda voluntas.*

IV. *Cum* significans Causam, Subjunctivum requirit: ut; *Cum nescias horam mortis, vive paratus.*

GRAMMATICÆ.

paratus. Sin Tempus Quando, varios modos: ut; *Cum lego, legi, legerem, legissem, legero.*

V. *Ni, Nisi, Si, Siquidem, Quod, Quia, Cum, Tametsi, Etiamsi, Quippe, Utpote &c.* Vtrique modo conveniunt.

VI. *Quando, Quandoquidem, Quatenus, Quomodo*, Indicativo.

VII. Sin ponitur, ubi *Si* præcesserit.

VIII. Conjunctiones in oratione aliæ antecedunt, aliæ consequuntur, aliæ alternant: id quod usus docebit.

ANOMALIA.

1. Ellipsis sive *Asyndeton*, Conjunctionum defectus. *Veni, vidi, vici.*

2. Abundantia, sive *Polysyndeton*. *Et genus, & formam.*

CAPUT VII.

De Rectione Nominis Sub-
stantivi generali.

CONVENIENTIAM Vocum sequitur *Rectio*, quando vox à voce recta in certos Casus & Tempora trahitur.

Estque; ut Convenientia; Vocum aut *Variabilium*, aut *Invariabilium*.

Variabi-

Variabilium est *Nominum*, aut *Verborum*.
Nominum Substantivorum, aut *Adjectivorum*,
Substantivorum Generalis, aut *Specialis*.

De Generali Substantivorum Rectione

Regule hæ sunt.

i. Substantivum cum Substantivo rei diversæ
 Genitivo casu jungitur: *Mors ultima lineare-*
rum. Amor nummi.

ii. Eadem est ratio Pronominum & Adjecti-
 vorum, quando Substantivè usurpantur. *Arma*
illius. Voluptas malorum esca.

iii. Pronomina possessorem significantia ad-
 mittunt Genitivos. 1. Numerorum Cardina-
 lium: ut; *noster duorum.* 2. Universalium &
 particularium: ut; *Voluntati vestra omnium*
parvi. 3. Unius, Solius, Ipsius: ut; *Mea*
unius opera. 4. Participiorum & Verbalium:
 ut; *Tuum dicentis ingenium.*

iv. Affectuum & facultatum Nomina regunt
 Genitivos Pronominum *Mei, Tui* &c. *Amore*
tui. Potestas presentis.

v. Adjectiva neutro genere pro Substantivis
 usurpata Substantivorum more Genitivos adscis-
 cunt: ut; *Tantum nummorum. Id temporis.*
Aliquid monstri.

vi. Substantivum regit Gerundium in *di* tan-
 quam Genitivum: ut; *Illecebra peccandi.*

ANO-

ANOMALIA.

1. Ellipsis Substantivi Regentis: *Hæstoria*
Andromache. Tertio Ianuarii. Ad Didac.

2. Verbalia in *io*, veteribus Accusativum
 regabant. *Quid tibi nos talis est.*

3. Substantivum commodi & incommodi
 aliquando admittit Dativum. *Homo homini*
Lupus, Deus.

4. Opus & usus, pro necesse, regunt
 Ablativum, & Supinum in *u*. *Opus factu*
& factu.

CAPUT VIII.

De Rectione Nomi- num Temporis.

SPECIALIS Substantivorum Rectio est
 Nominum *Temporis, Regionum, Urbium.*
 Nomina Temporis Ablativo efferuntur,
 cum Speciem magis, quam Durationem
 significamus: hoc est cum queritur per Quando.
Puncto temporis hoc factum. Die festo. Adul-
tâ atate.

Huc pertinent Ablativi Absoluti, qui Con-
 sequentiam significant. *Rege Latino.*

ANO-

ANOMALIA.

1. Ellipsis. Omittitur aliquando Ablativus: ut; *Darium, cognito quod Atheniensæ hostem juvisent, illis bellum indixit.*

2. Præpositio nonnunquam additur: ut; *Vigilat de nocte.*

Accusativus frequentior est iis, quæ durationem, seu tempus continuum significant: h. e. cum per *Quandiu* quæritur: ut; *Biduum absuit. Quinquaginta natus annos.*

EXCEPTIO.

1. Temporis duratio etiam in Ablativo ponitur: ut; *Sub vertice Arctoo nemo sex mensibus videt solem.*

2. Additur aliquando præpositio: *De die epulari.*

CAPUT IX.

De Rectione Nominis Regionum & Urbium.

1. **R**EGIONUM Nominibus præpositiones sicut Appellativis adduntur. *Profectus est in Italiam. Vivit in Italiâ.*

EXCEPTIO.

GRAMMATICÆ.

1. Præpositio interdum omittitur. *Italiam fato profugus.*

2. Regionis nomen in Genitivo interdum ponitur. *Lemni habet Chremes uxorem.*

III. Urbium propria primæ vel secundæ Declinationis, si in Loco significetur, in Genitivo casu singulari: Tertiæ Declinationis, & pluralia in Ablativo ponuntur.

Loco Ablativi tertiæ Declinationis interdum est Dativus. *Sum Carthagini.*

III. Si ad Locum significetur Accusativo, cuiuscunque numeri, aut Declinationis utimur: ut, *Proficiscor Romam. Noctuas Athenas.*

IV. De Loco & per locum significantes, Ablativo utimur: *Venit Athenis. Rediit Româ.*

Interdum additur præpositio. *Venit ad Messaniam.*

V. Propria Civitatum imitantur hæc Appellativa; *Domus, Rus, Humus, Militia. Est Domi, ruri & rure, ivit domum, venit domo. Militia una fuimus.*

CAPUT X.

De Rectione Adjectivi ratione Comparationis.

ADJECTIVA Nomina certos Casus regunt aut respectu Graduum Comparationis; aut aliorum Accidentium.

E

De

De Gradibus Comparationis hæ sunt Regulae.

I. Comparativi adsciscunt Ablativos. *Vilius argentum est auro.*

EXCEPTIO. 1. Pro Ablativo ponitur interdum Nominativus, cum particulis, *Quam, Ac, Atq;.* *Vilius argentum, quam aurum.*

2. Ablativus interdum manet, præcedente particulâ *Quam*, cum præpositione. *Majore, quam pro modo corporis, veste.*

II. Superlativi adsciscunt Genitivos plurales, vel collectivi Nominis singulares, qui exponuntur per *E, Ex*, vel *Inter*. *Disertissimus Romuli nepotum. Danaum fortissimus.*

C A P U T X I.

De Rectione Adjectivorum ratione Qualitatis.

ALIA Adjectivorum Accidentia sunt *Partitio, Copia & Inopia, Studium, & Desiderium, Commodum, Similitudo &c.* quæ certos regunt casus pro suâ naturâ.

De illis Regulae sunt hæ.

I. Quæ *partitionem* significant, aut *Collectionem*, Genitivos plurales adsciscunt; ut: *Nemo hominum. Alter horum.*

Hæ

Huc referuntur.

I. Comparativi *partitionem* significantes: ut: *Major Juvenum.*

2. Pronomina. *Animalium hæc binis &c.*

3. Numeralia. *Militum decimus quisq;.*

4. Interrogativa. *Quis omnium his moribus?*

5. Alia quædam Adjectiva. *Canum degeneres.*

6. Etiam Substantiva. *Quadrupedum talpis non est visus.*

II. Adjectiva quæ *Curam, Desiderium, Notitiam, Studium*, vel *contrarium* significant, Genitivos adsciscunt; ut: *Memor lethi, Avidus novitatis. Conscius recti. Dubius animi. Particeps bonorum. Reus mortis.*

EXCEPTIO. 1. *Dignus & Indignus* sæpius Ablativum regunt. *Dignus laude.*

2. Adjectivum *Studii* sæpè admittit Gerundium in *di*, vel Infinitivum. *Cupidus dormiendi. Nescius modum servare.*

III. Adjectiva *Copie*, vel *contra*, modò Genitivum, modò Ablativum recipiunt. *Dives pecoris. Frugum fertilis. Expers consilii. Cassus lumine. Crura thymo plena.*

IV. Dativos adsciscunt, quæ *Commodum, Facilitatem, Similitudinem, Affinitatem*, aut *contra* significant. *Malum malo aprissimum. Proximus ego mihi. Amicus mihi. Par illi.*

EXCIPIUNTUR. 1. *Similitudinis* Adjectiva interdum regunt Genitivum. *Domini similis*

E 2

similis es. Par huius. Alienus istius rei.
Pro Dativo quædam regunt Supinum in
n. *Turpe dictu. Facilis visu.*

C A P V T X I I.

De Rectione Verbi re- gentis Genitivum.

NOMINUM Rectio ita fuit : Sequi-
tur Verborum.
Et quidem Finitorum ac Personalium,
aut Infinitorum & Impersonalium.
Finita ac Personalia regunt Casus certos No-
minum.

De Verbis cum Genitivo casu Re- gule sunt hæ.

i. Genitivum postulant, quæ Possessionem,
aut Proprietatem significant. *Hæc Imago est Ce-
saris. Pecus Melibæi.*

Huc pertinent *Esse* pro *Facere*, aut *Pertinere*.
Est hoc dissolvendæ discipline. Est tui. Pro quo
ponitur saepe Nominativus neuter : *Est tuum.*

ii. Verba *Memorie* & *Oblivionis* Geniti-
vum adsciscunt, vel Accusativum. *Meminit hu-
jus rei, & hanc rem. Oblitus nominis & nomen.*

iii. Accusandi, Damnandi, Absolvendi Ver-
ba Genitivum adsciscunt, & interdum Ablativum.
Adstringit se furti. Postulare repetundarum &
repe-

G R A M M A T I C A E.

repetundis. Castigare se dementia. Condemnare
aliquem crimine.

iv. Estimandi Verba Genitivum frequentius,
aliquando etiam Ablativum regunt. *Parvi te*
pendo. Magno estimare.

v. Recipiunt Genitivos & Ablativos promiscuè
Verba Affectuum, quæ curam aut perturbatio-
nem animi significant. *Pendeo animo, & animi.*

C A P V T X I I I.

De Verbis cum Dativo.

I. **Q**UODLIBET Verbum admittit Da-
tivum Personæ, aut rei, cui quali-
cunque modo aliquid acquiritur, vel
adimitur. *Tribuo tibi eruditionem.*
Tibi aras, tibi occas, tibi seris.

ii. *Sum* habendi significatione cum Dativo
utimur. *Regibus longæ sunt manus.*

iii. Quibusdam verbis, ut sunt, *Do, Duco,*
Verro, Tribuo, Habeo, etiam *Sum* pro *adfero*,
gemini Dativi adduntur : quorum alter personam,
alter commodum aut incommodum significat. *Est*
mibi lucro, odio. Vertit hoc mihi vitio.

iv. Passivis frequenter Dativus regitur. *Pul-
chrè videris mihi sapere.*

v. Et Gerundiis in d u m necessitatem signi-
ficantibus. *Moriendum est vivis.*

OBSERVATIO. Poëtæ interdum Dativum usurpant loco Accusativi. *Is clamor calo.*

CAPUT XIV.

De Verbis cum Accusativo.

I. **A**CTIVA Verba omnia Accusativos adsciscunt. *Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.*

II. Neutra & Deponentia, quæ & ipsa actionem significant, aut Accusativum regunt, aut absolute ponuntur. *Amplector virtutem. Odi garrulos. Crescit amor nummi.*

EXCEPTIO. I. *Utor, Fruor, Fungor, Potior, Vescor*, Ablativum regunt. *Frui luce. Utor ratione.* Sed *Utor, Fungor, Potior* aliquando Accusativum regunt: *Potior* quoque Genitivum.

2. *Interdico*, loco Accusativi, regit plerumque Ablativum. *Interdicere alicui aquam & igni: Interdico tibi domum.*

OBSERVATIO. Neutra sæpe regunt Accusativos suorum verborum aut cognatæ significationis. *Currere cursum. Gaudere gaudium. Bibere vinum. Dormire somnum.*

III. Certa quædam Activa duplicem Accusativum regunt, unum *Personæ*, alterum *rei*. *Hosce rogo, moneo, docco, celo.*

CAPUT

CAPUT XV.

De Verbis cum Ablativo.

I. **P**ASSIVORUM proprius casus est Ablativus cum præpositione. *Laudatur ab his, culpatur ab illis.*

II. Mercandi Verba, & quæ ejus generis sunt, Ablativum pretij adsciscunt. *Vendidit auro Patriam.*

EXCEPTIO. I. Quædam regunt Genitivos *Tanti, Quanti, Assis, &c.*

2. *Valco* pretium significans, etiam Accusativum regit. *Liber valet decem denarios.*

III. Quæ *copiam, inopiam, & similia* significant, Ablativum regunt: aliquando Genitivum. *Eget pecunijs, & pecunie. Compleri dementiâ & dementiæ.*

CAPUT XVI.

De Infinitivis Regentibus.

SEQUITUR Rectio Verborum Infinitivorum: Quæ aut *Nominum casus* regunt; aut ab alijs Verbis reguntur.

Infinitivorum casus regentium hæc sunt Regule.

I. Accusativus proprius casus Infinitivorum est, præcedens Infinitivum, perinde ut Nominativus verbum finitum: *Parare divitias. Consilium roganti dare.*

E 4

II. Casus

II. Casus sequens Infinitivum *Esse*, & quæ illi cognata sunt, congruit cum casu præcedente. *Illi convenit esse probo. Illi contigit evadere docto.*

A N O M A L I A.

Hujus Infinitivi sæpe est Ellipsis. *Spero me laudem integritatis consequuturum.*

CAPUT XVII.

De Infinitivis Rectis.

I. **I**NFINITIVI adduntur verbis significantibus qualemque voluntatem, aut sensum, aut facultatem. *Cupit te videre. Salvum te advenire gaudeo. Docuit me legere.*

A N O M A L I A.

I. ELLIPSIS.

1. Verbi Regentis. *Mene incepto destituisse victam?*

2. Infinitivi Recti. *Rhodum volo puerorum causa: scilicet proficisci.*

II. Verbum *Motus ad locum* regit supinum in u. *Venio salutatum, spectatum. It se perditum.*

O B S E R V A T I O.

1. Huc pertinet periphrasis illa Futuri Infinitivi, quæ fit ex Supino in u. & Verbo *IRE*, ac *IRI*. *Credo te hoc impetratum ire. Pompeius affirmat, se prius occisum iri, quam te violatum iri.*

2. Loco

2. Loco Supini sæpè est Infinitivus, Græco more. *Eamus videre.*

3. Verba *no*, *volo*, *Reddo*, *curo*, hoc supinum regunt, sine ratione motus, *volo te rogatum.*

III. Verbum *Motus à loco* regit supinum in u. *Obsonatu redeo. Cubitu surgo.*

CAPUT XVIII.

De Impersonalium speciali Rectione.

I. **P**ATHETICA Impersonalia præcedunt Accusativi, sequuntur Genitivi, vel Infinitivi. *Sua quæque fortuna pænitet. Nec te pænitet, calamo trivisse labellum.*

II. *Interest & Refert* personam Genitivo designant, à se autem Infinitivum recipiunt, vel Coniunctivum, cum particulis, *Ut, An, Ne*, & similibus. *Interest omnium rectè facere.*

A N O M A L I A.

1. *Interest & Refert* pronominum possessorum Ablativum admittunt, feminini generis. *Tua nihil interest.*

2. Etiam Genitivos *Precii & Aestimatio- nis*. *Magni interest, Parvi refert.*

3. Et Accusativos cum præpositione. *Magni interest ad decus & laudem.*

E 5

4. Et

Et Nominativos. *Illud mea magni interest.*

III. Quatuor his verbis, Decet, Delectat, Iuvat, Oportet, Accusativi personam addunt, sequentibus Infinitivis. *Valde me delectat, te graviter studere.*

CAPUT XIX.

De Casibus Instrumenti, & Mensuræ.

AD hunc Nominum & Verborum Syntaxin referuntur Casus *Instrumenti* & *Mensuræ*, qui tam Verbis, quam Nominibus, & tam Substantivis, quam Adjectivis promiscuè apponuntur. Ideoque ad certum locum, nisi per multiplicem *ταυτολογία*, nequeunt referri.

De istis hæ sunt Regulae.

I. Ablativo casu efferuntur, quæ *Causam*, *Instrumentum* aut *modum actionis* significant. *Latatur furto. Ferit illum gladio. Pati equamente. Deterior licentiâ. Civitate Romanus.*

II. Quæ *Mensuram* & *Spatium* significant, Accusativo casu, vel Ablativo cum Verbis, aut nominibus adjectivis junguntur. *Turris alta trecentos pedes. Abest iter, & itinere unius diei.*

OBSERVATIO.

I. Nomen Excessus semper ponitur in Ablativo. *Sesquipede, quam tu, longior.*

CAPUT XX.

De Participijs.

I. **P**ARTICIPIA imitantur Verborum suorum constructionem. *Legens Virgilium. Legendum à Virgilio. Obsecutus parenti. Ita quoque Gerundia, & Supina. Homines nihil agendo male agere discunt. Legati venire questum injurias.*

II. Participia cum in Nomina degenerant, regunt Genitivum. *Audax ingenii. Patiens inedia. Viellus animi.*

III. Participia sæpè adsciscunt Infinitivum. *Ausus optare vetita.*

CAPUT XXI.

De Adverbijs.

HACTENUS fuit Syntaxis *Dictionum Variabilium*: Sequitur *Invariabilium, Adverbiorum, Prepositionum, & Interjectionum.*

I. Adverbia Derivata retinent casum Primitivorum; ut: *Copiæ. Satis loquentia.*

Huc

Huc referuntur Atticismi. *Eò dementia.*

Similitudinis. Similiter huic.

Affinitatis. Proximè Urbem. Propinquus mihi.

Commodi. Utiliter mihi.

Superlativi. Optimè omnium.

Comparativi. Nil lacrymâ citius arefcit.

EXCEPTIO.

Plus, Amplius, Minus, neglecto primitivi casu, habent post se Nominativum, vel Accusativum, aliundè rectum: ubi tamen intelligitur *Quam. Plus duo millia hostium caesi, Vulnerantur amplius sexcenti.*

II. Multa Adverbia regunt Genitivum; ut:

Temporis. Tum temporis.

Loci. Nusquam gentium.

Quantitatis. Auxiliorum abunde.

Pridie & Postridie: quæ etiam regunt Accusativum. *† Pridie Nonarum & Nonas.* Aut absolutè ponuntur. *Pridie, quam excessit è vitâ.*

III. En & Ecce, alias Nominativum, alias Accusativum regunt. Frequenter etiam apud Ciceronem Dativum. *En crimen, en causa. Ecce miserum hominem. Ecce tibi Bruti litera.*

CAPUT XXII.

De Præpositionibus.

PRÆ

GRAMMATICÆ.

PRÆPOSITIONUM alia regunt Casum unum; ut Accusativum, xxviii. Ablativum, xiv. alia regunt Accusativum vel Ablativum; quarum sunt vi.

OBSERVATIO.

1. Verba cum Præpositionibus composita sæperetinent casum Præpositionis. *Quem sæpè transit casus, aliquando invenit.*

Sæpè etiam Præpositionem repetunt. *Vetat Pythagoras injussu Imp. de vitâ decedere.*

2. Multæ Præpositiones eleganter usurpantur absolutè, sine casu. *Circiter pars quarta. Multis antè annis.*

3. *A, Ab, Abs, Absque* causam frequentius ostendunt. *De objectum*, sive res de quâ aliquid dicitur.

ANOMALIA.

Ellipsis hic est frequens Præpositionis *Ad, Ante, post, propter, secundum, Ob, A, Ab, De, Ex, In.* *Usque adolescentiam processit ætate. Os humerosque Deo similis.*

CAPUT XXIII.

De Interjectionibus.

INTERJECTIO aut certum casum adsciscit, aut sine Casu Orationi inseritur.

Hei

Hei & *ve* Dativum habent. Sed *Hei* quoque Vocativum.

Hen Nominativum, Dativum, Accusativum & Vocativum.

Prô, *O*, *Hem*, Nominativum, Accusativum, & Vocativum.

Uab Nominativum.

Heus & *Obe* Vocativum.

Ah, Accusativum & Vocativum.

Reliquæ Interjectiones absolutè ponuntur.

OBSERVATIO.

1. Nomina Sustinent aliquando vicem Interjectionis. *Navibus (infandum) amissis.*

Qua (malum) te vexant intemperie.

2. Ellipsis quædam est Interjectionis aliquando. *Me miserum!* scilicet ô! *Hominem infelicem!*

CAPUT XXIV.

De Orationis Distinctione.

S EQUITUR Distinctio partium Orationis, quâ Orationis membra suis interval-
lis discriminantur, ad benè scribendum, &
pronunciandum, per spiritus suspensionem.

Estque aut *Perfecta*, aut *Imperfecta*.

Imperfecta Distinctio est aut *Comma*, aut *Colon*.
Comma

Comma est Distinctio imperfecta, inabsolutæ constructionis partes cum aliquâ morâ incidens. Ita hic imperfecta est constructio, ut sine Verbo, & sensu, sermo incidatur. Nota ejus est semilunula.

Comma est aut *Unius vocis*, aut *Plurium*.

Unius vocis: ut; *Legem naturæ non didicimus, accepimus, legimus*; Sed ex ipsâ naturâ *arripimus, hausimus, expressimus*.

Plurium est, quod ambitu plurium verborum circumscribitur.

Colon est Distinctio imperfectior, non sibi; sed periodo sententiam absolvens. Hoc est: quo Distinguitur periodi pars perfecta; sed sensu ad consequentem partem relato.

Estque aut *plenum*, aut *semiplenum*.

Plenum periodi suæ partem magis absolvit, & duobus punctis paribus notatur.

Semiplenum minus absolvit: cujus nota est comma, cum puncto superscripto.

Perfecta Distinctio vocatur Periodus, sibi sententiam perficiens; sive: verborum ambitus sententiam absolvens.

Estque *Simplex*, aut *Composita*.

Simplex membro tantum uno absolvitur, in nullas alias partes subdivincta: ut, *Vis consilii expers mole ruit suâ*.

Composita in plures partes distinguitur.

Suntque aut *Essentiales*, aut *Accidentales*.
Essen-

IDEA GRAMMAT.

Essentiales sunt *comma*, & *colon*.

Accidentales præter essentiam legitimarum partium accedunt.

Suntque aut *Appositio* aut *Interpositio*.

Appositio est, cum aliquid ad maiorem rei explicationem adjicitur: ut, *Rogo te, ut mihi gratificeris: Præsertim cum id facile facere possis.*

Interpositio *Parenthesis* vulgò nominatur, cum inseritur aliquid periodo, quod in se sensum absolvit. Notatur semilunulis majusculis, concavâ parte sibi oppositis. Cic. *Vidi enim (nam tu aberas) nostros cupere bellum.*

Esto hoc legitimarum interpunctionum Exemplum.

Arma, virumque cano: Troje qui primus ab oris

Italiam, fato profugus, Lavinaque venit Littora.

Vna hic est, & perfecta Periodus, sibi perficiens sententiam. Ejus cola sive membra sunt duo. Primum est, *Arma, virumque cano.* Alterum est. *Troje qui primus ab oris ad Lavina venit littora.* Primum coli incisum est ad vocem, *Arma.* Secundum duo habet incisum. Prius est ad vocem, *Italiam.* Posterius ad vocem, *profugus.*

F I N I S.